

OBVEZNO MIROVINSKO OSIGURANJE NA TEMELJU GENERACIJSKE SOLIDARNOSTI*

Toni Meić

prvostupnik javne uprave

E-adresa: toni.meic@gmail.com

Pregledni rad

UDK 368.914

Rad primljen 6. lipnja 2025.

izv. prof. dr. sc. Emina Jerković

*Katedra trgovačkog, financijskog, pomorskog i
općeprometnog prava, Pravni fakultet Osijek*

E-adresa: ekonjic@pravos.hr

Sažetak

U radu je analizirano obvezno mirovinsko osiguranje na temelju generacijske solidarnosti. Riječ je o najstarijem obliku osiguranja u Republici Hrvatskoj, poznatom i pod nazivom prvi stup mirovinskog osiguranja. To je obvezno osiguranje jer svi osiguranici moraju biti osigurani u toj vrsti osiguranja. Osiguranici u ovom stupu osiguranja imaju različita prava kao što su pravo na različite vrste mirovina, pravo na profesionalnu rehabilitaciju, pravo na naknadu zbog tjelesnog oštećenja i dr. Republika Hrvatska koristi bodovni sustav za izračun visine mirovine iz prvog stupa osiguranja, a koji se sastoji od umnoška osobnih bodova pojedinca, mirovinskog faktora te aktualne vrijednosti mirovina. Bitno je istaknuti kako se aktualna vrijednost mirovina usklađuje svakih šest mjeseci, ovisno o prosječnim plaćama. Obvezno mirovinsko osiguranje na temelju generacijske solidarnost od svoje implementacije pa do danas doživjelo je brojne promjene koje su bile i nužne kako bi se zaustavili negativni trendovi u hrvatskom mirovinskom sustavu. Međutim, analiza statističkih podataka pokazala je kako su određeni problemi i izazovi i dalje prisutni, zbog čega su nužne i nove promjene u prvom stupu osiguranja.

Ključne riječi: *mirovinsko osiguranje, prvi stup, obvezno osiguranje, generacijska solidarnost, Republika Hrvatska*

* Rad se temelji na završnom radu pod naslovom „Obvezno mirovinsko osiguranje na temelju međugeneracijske solidarnosti“ Tonija Meića, napisan pod mentorstvom izv. prof. dr. sc. Emine Jerković.

1. UVOD

Mirovinski sustav obuhvaća pravne propise, financijske i institucionalne aranžmane kojima su regulirani osiguranje od starosti, gubitka radne sposobnosti, invalidnosti, gubitka hranitelja i sl. Svrha mirovinskog sustava pružanje je sredstava pojedincima i njihovim obiteljima koja omogućuju ravnomjernu raspodjelu potrošnje tijekom njihova cijelog životnog vijeka. Mirovine također imaju važnu ulogu kao oblik individualne i nacionalne štednje.

U mirovinskom sustavu prisutni su različiti oblici osiguranja. U Republici Hrvatskoj oni su poznati kao stupovi osiguranja. Najstariji oblik osiguranja, a ujedno i oblik na kojem se hrvatski sustav mirovinskog osiguranja temelji u najvećoj mjeri, obvezno je mirovinsko osiguranje na temelju generacijske solidarnosti. Taj je oblik osiguranja od svoje implementacije pa do danas doživio brojne promjene.

Iako su promjene u sustavu mirovinskog osiguranja nužne (uzimajući u obzir promjene u okruženju, demografske trendove, gospodarsku situaciju i dr.), česte promjene mogu biti i loše jer mogu narušiti povjerenje u mirovinski sustav, dovesti do nesigurnosti, a mogu i rezultirati nepotpunim učinkom prethodnih promjena i reformi. Zbog toga je promjene potrebno anticipirati i planirati.

Predmet ovog rada predstavlja obvezno mirovinsko osiguranje na temelju generacijske solidarnosti. Fokus je stavljen na područje Republike Hrvatske, a cilj rada je proučiti povijesni razvoj ove vrste osiguranja, njezine karakteristike, prava koja pripadaju osiguranicima, odnosno umirovljenicima. Osim navedenog, u radu će biti analizirani i osnovni pokazatelji i statistički podaci o prvom stupu obaveznog osiguranja, te identificirani izazovi i mogućnosti unaprjeđenja.

2. PRAVNA REGULATIVA MIROVINSKOG SUSTAVA U REPUBLICI HRVATSKOJ

Sustav mirovinskog osiguranja u Republici Hrvatskoj uređen je sljedećim pravnim propisima:¹

- Zakon o mirovinskom osiguranju²
- Zakon o obveznim mirovinskim fondovima³

¹ Hrvatska agencija za nadzor financijskih usluga (HANFA): Mirovinski sustav, <https://www.hgk.hr/documents/hanfamirovinski57877d5bcf60d.pdf>, pristupljeno 18. studenog 2023.

² Narodne novine, broj 157/2013, 151/2014, 33/2015, 93/2015, 120/2016, 18/2018, 62/2018, 115/2018, 102/2019, 84/2021, 119/2022.

³ Narodne novine, broj 19/2014, 93/2015, 64/2018, 115/2018, 58/2020.

- Zakon o dobrovoljnim mirovinskim fondovima⁴
- Zakon o mirovinskim osiguravajućim društvima⁵
- pripadajući podzakonski akti.

Zakonom o mirovinskom osiguranju uređeno je obvezno mirovinsko osiguranje na temelju generacijske solidarnosti, kao i provođenje isplate mirovina na temelju kapitalizirane štednje (drugi stup mirovinskog osiguranja) te dobrovoljnog osiguranja (treći stup mirovinskog osiguranja).

Zakon o obveznim mirovinskim fondovima propisuje pravila osnivanja i djelovanja obveznih mirovinskih fondova unutar okvira obveznog mirovinskog osiguranja koji se temelji na individualnoj kapitaliziranoj štednji. Također, regulira osnivanje i poslovanje mirovinskih društava koja upravljaju obveznim mirovinskim fondovima te definira uvjete poslovanja depozitara obveznih mirovinskih fondova i Središnjeg registra osiguranika. Nadalje, Zakon utvrđuje nadzor nad aktivnostima obveznih mirovinskih fondova, mirovinskih društava koja upravljaju tim fondovima, depozitara obveznih mirovinskih fondova te Središnjeg registra osiguranika.

Zakonom o dobrovoljnim mirovinskim fondovima utvrđuju se uvjeti za osnivanje i funkcioniranje dobrovoljnih mirovinskih fondova u okviru dobrovoljnog mirovinskog osiguranja koji se temelji na individualnoj kapitaliziranoj štednji. Također, propisuju se postupci osnivanja i poslovanja mirovinskih društava koja upravljaju dobrovoljnim mirovinskim fondovima, regulira se prekogranično obavljanje djelatnosti, delegiranje poslova trećim osobama te uređuje nadzor nad radom i poslovanjem dobrovoljnih mirovinskih fondova, društava za upravljanje dobrovoljnim mirovinskim fondovima i depozitara dobrovoljnih mirovinskih fondova.

Zakon o mirovinskim osiguravajućim društvima regulira sve aspekte povezane s osnivanjem, poslovanjem i prestankom mirovinskih osiguravajućih društava koja su odgovorna za isplatu mirovina u okviru obveznog i dobrovoljnog mirovinskog osiguranja na temelju individualne kapitalizirane štednje, uključujući i isplate mirovina na osnovi jednokratnih uplata pojedinaca u mirovinsko osiguravajuće društvo te prekogranično poslovanje. Zakon također propisuje uvjete za mirovinske programe u okviru obveznog i dobrovoljnog mirovinskog osiguranja na temelju individualne kapitalizirane štednje, kao i mirovinske programe koji se temelje na jednokratnim uplatama pojedinaca u mirovinsko osiguravajuće društvo. Uz to, zakon regulira pitanja vezana uz mirovine i njihovu isplatu, osiguravajući sustavna pravila i smjernice za pravedno i učinkovito upravljanje mirovinskim sredstvima te osiguravanje stabilnosti mirovinskih programa.

⁴ Narodne novine, broj 19/2014, 29/2018, 115/2018.

⁵ Narodne novine, broj 22/2014, 29/2018, 115/2018.

Postoji i veći broj različitih podzakonskih akata koji reguliraju područje mirovinskog sustava Republike Hrvatske, kao što su Pravilnik o postupku i načinu kontrole podataka o kojima ovise prava iz mirovinskog osiguranja,⁶ Pravilnik o vođenju matične evidencije Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje,⁷ Pravilnik o doprinosima,⁸ Pravilnik o utvrđivanju staža na temelju plaćenih doprinosa za mirovinsko osiguranje,⁹ Pravilnik o postupku i načinu kontrole podataka o kojima ovise prava iz mirovinskog osiguranja¹⁰ i dr.

3. OBVEZNO MIROVINSKO OSIGURANJE NA TEMELJU GENERACIJSKE SOLIDARNOSTI

Obvezno mirovinsko osiguranje na temelju generacijske solidarnosti u današnjem obliku uvedeno je 1999. godine kada je realizirana reforma hrvatskog mirovinskog sustava te kada je uveden i drugi stup obveznog mirovinskog osiguranja, kao i dobrovoljno mirovinsko osiguranje (treći stup).¹¹ Međutim, takav sustav mirovinskog osiguranja svoje korijene vuče još iz 1922. godine kada je Zakonom o osiguranju radnika uvedeno obvezno mirovinsko osiguranje.¹²

3.1. ZAČECI OBVEZNOG MIROVINSKOG OSIGURANJA NA TEMELJU GENERACIJSKE SOLIDARNOSTI

Prema današnjim mjerilima, hrvatski sustav utemeljen na generacijskoj solidarnosti ubraja se među najstarije sustave takve vrste u svijetu, ne samo prema datumu nastanka, već i prema strukturi te omjeru aktivnih i osiguranih osoba. Godine 1922. osnovan je i Središnji ured za osiguranje radnika koji je imao ulogu nositelja socijalnog osiguranja radnika za područje čitave tadašnje države. Ta je ustanova tijekom godina mijenjala nazive, a od 1999. godine djeluje kao Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje te je i dalje zadužena za provedbu obveznog mirovinskog osiguranja na temelju generacijske solidarnosti.¹³

⁶ Narodne novine, broj 139/2021.

⁷ Narodne novine, broj 159/2013, 22/2015, 57/2015, 125/2015, 19/2017.

⁸ Narodne novine, broj 2/2009, 9/2009, 97/2009, 25/2011, 61/2012, 86/2013, 157/2014, 128/2017.

⁹ Narodne novine, broj 157/2013, 151/2014, 33/2015, 93/2015, 120/2016, 18/2018, 62/2018, 115/2018, 102/2019, 84/2021, 119/2022.

¹⁰ Narodne novine, broj 139/2021.

¹¹ Štimac, Dubravko, Obvezni mirovinski fondovi u Hrvatskoj – prvih 10 godina; u: Bejaković, Predrag i suradnici, Analiza mirovinskog sustava, <https://www.ijf.hr/files/file/tomasIzdavanja/e-knjige/AnalizaMirovinskogSustava.pdf>, pristupljeno 20. studenog 2023.

¹² Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje, Povijesni pregled, <https://www.mirovinsko.hr/hr/povijesni-pregled/38>, pristupljeno 20. studenog 2023.

¹³ Bejaković, Predrag, Mihovil Rismondo (ur.): 80 godina mirovinskog osiguranja u Hrvatskoj, Revija za socijalnu politiku 10 (3), 2003., str. 373.

Sustav generacijske solidarnosti podrazumijeva da aktivni osiguranici, odnosno njihova poduzeća te druge pravne osobe, uplaćuju doprinose iz kojih se financiraju mirovine sadašnjih umirovljenika.¹⁴ Jasno je otkuda dolazi i naziv ovakve vrste mirovinskog osiguranja. Aktivni osiguranici solidariziraju se sa starijom generacijom, odnosno generacijom umirovljenika te svoja sredstva izdvajaju za isplaćivanje mirovina. Naravno, pri tome ih nitko ne pita žele li to ili ne žele, već su zakonom obvezni to činiti.

Važno je i napomenuti kako nisu samo aktivni osiguranici ti koji financiraju tekuće mirovine, već se one financiraju i iz državnog proračuna. Ujedno, za razliku od drugog stupa koji je također obvezan, prvi stup samo je jedan, odnosno jednak je za sve te osiguranici nemaju nikakvu mogućnost izbora fonda.¹⁵

Do kraja devedesetih godina postojala su tri mirovinska fonda u Hrvatskoj: Republički fond mirovinskog i invalidskog osiguranja radnika, Fond osiguranja poljoprivrednika i Fond osiguranja samostalnih privrednika. Tim trima fondovima mirovinskog i invalidskog osiguranja upravljala je jedinstvena stručna služba koja je bila raspoređena u područne službe sa središnjom službom smještenom u Zagrebu. Reformom mirovinskog osiguranja koja je započela 1999. godine osnovan je Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje. Zavod je preuzeo prava, obveze, stručnu službu i imovinu svojih prethodnika te je danas isključivo u njegovoj nadležnosti provedba obveznog mirovinskog osiguranja na području cijele države.¹⁶ Do uvođenja drugog i trećeg stupa mirovinskog osiguranja hrvatski sustav bio je isključivo javni s obzirom na to da je njime upravljala javna ustanova. S obzirom na oblik u kojem se poznaje danas, od 1999. godine može se govoriti i o povijesnom razvoju sustava obveznog mirovinskog osiguranja utemeljenog na generacijskoj solidarnosti, a koji je doživio brojne promjene i reforme.

3.2. RAZVOJ I REFORME OBVEZNOG MIROVINSKOG OSIGURANJA

Godine 1999. izvršena je reforma hrvatskog mirovinskog sustava, a velike promjene doživio je i sustav utemeljen na generacijskoj solidarnosti. No, najprije je potrebno ukazati na razloge koji su uopće doveli do potrebe za reformom. S obzirom na to da je postojao samo sustav generacijske solidarnosti, rashodi za tekuće mirovine uglavnom su bili financirani iz uplaćenih doprinosa aktivnih osiguranika. Mirovinski sustav stoga je bio suočen s dubokom krizom zbog nemogućnosti pokrivanja troškova umirovljenika iz postojećih uplata doprinosa. Ova financijska nelagoda rezultirala je deficitima koji su

¹⁴ Puljiz, Vladimir, Hrvatski mirovinski sustav: korijeni, evolucija i perspektive, *Revija za socijalnu politiku* 14 (2), 2007., str. 172.

¹⁵ Hrvatska agencija za nadzor financijskih usluga (HANFA), *op. cit.* (bilj. 1).

¹⁶ Bejaković, Predrag, Mihovil Rismondo (ur.), *op. cit.* (bilj. 13), str. 375.

morali biti nadoknađeni transferima iz državnog proračuna ili zaduživanjem države na domaćem i stranim financijskim tržištima.¹⁷

Među glavnim problemima hrvatskog mirovinskog sustava bili su nepovoljni tranzicijski i privatizacijski procesi, starenje stanovništva te niska razina mirovina. Ti su razlozi ujedno bili poznati i široj javnosti. Međutim, manje poznati ili „prešućeni“ razlozi bili su i drastičan pad zaposlenosti kao rezultat hrvatskog modela privatizacije i ratnih razaranja (s gubitkom otprilike 600.000 radnih mjesta); neodgovorno upravljanje imovinom javnog mirovinskog fonda; zloupotreba mirovinskog fonda kao socijalnog amortizera preko rane mirovine i dodataka stažu; dug države prema umirovljenicima, što je potvrđeno presudom Ustavnog suda Republike Hrvatske u svibnju 1998. Dodatno, „procvat“ neformalne ekonomije masovno zapošljavanje „na crno“, uz široku praksu dugotrajne neisplate plaća radnicima (uz neplaćanje njihovih mirovinskih doprinosa), također su u znatnoj mjeri narušili stabilnost hrvatskog javnog mirovinskog sustava.¹⁸

Razlozi teškoća u hrvatskom mirovinskom sustavu koje su se javile krajem devedesetih godina prošlog stoljeća mogu se podijeliti i na demografsko-organizacijske te financijsko-sustavne. U prvu skupinu razloga spadaju problemi koji se tiču starenja stanovništva; pod tim se podrazumijeva povećanje udjela starijeg stanovništva (najčešće od 65 godina) u ukupnoj populaciji neke države. To je problem s kojim se većina europskih država susreće i danas. Povećanja udjela starijeg stanovništva u ukupnoj populaciji podrazumijeva i smanjenje radno sposobnog stanovništva i nepovoljniji omjer broja umirovljenika i osiguranika.¹⁹

Valja ukazati i na postojanje problema u zaostajanju s isplatama mirovina i indeksacija mirovina s rastom plaća i rastom cijena. Takvo što nije moglo biti učinjeno jer državni proračun nije raspolagao sredstvima za financiranje rasta mirovina.²⁰

Nepovoljno povećanje omjera između broja uplatitelja doprinosa i umirovljenika djelomično je rezultat i nedovoljno visoko postavljene zakonske dobi za stjecanje starosne i prijevremene mirovine (zakonski propisano oko 60 godina za muškarce i 55 godina za žene, iako je stvarna prosječna dob umirovljenja bila znatno niža, često čak za oko pet godina). Često se pojavljivalo prijevremeno umirovljenje zbog mogućnosti ostvarivanja starosne mirovine bez obzira na dob, a široko definirana kategorija invalidnosti doprinosila je brojnim odobrenjima invalidskih mirovina. Nadalje, velika rasprostranjenost povlaštenih mirovina, često vezanih uz određene djelatnosti ili zanimanja, dodatno je

¹⁷ Bejaković, Predrag, Mirovinski sustav u Hrvatskoj: problemi i perspektiva; u: Bejaković, Predrag i suradnici, Analiza mirovinskog sustava, <https://www.ijf.hr/files/file/tomasIzdavanja/e-knjige/AnalizaMirovinskogSustava.pdf>, pristupljeno 21. studenog 2023.

¹⁸ Milidrag Šmid, Jagoda, Reforma mirovinskog sustava u Republici Hrvatskoj, <https://socijalno-partnerstvo.hr/wp-content/uploads/2013/04/Izvje%C5%A1taj-Reforma-mirovinskog-sustava-u-Republici-Hrvatskoj.pdf>, pristupljeno 21. studenog 2023.

¹⁹ Bejaković, Predrag, *op. cit.* (bilj. 17).

²⁰ Jurlina Alibegović, Dubravka, Reforma mirovinskog sustava: zašto i kako? Privredna kretanja i ekonomska politika 10 (9), 2000., str. 65.–66.

opterećivala sustav jer su mirovine odobravane uz znatno kraći staž osiguranja ili u povećanom iznosu u odnosu na uplaćene doprinose. Veliko smanjenje broja osiguranika zbog zatvaranja poduzeća i ograničenih mogućnosti zapošljavanja dodatno je opteretilo mirovinski sustav, koji je, umjesto da pruži adekvatnu zaštitu od rizika starosti, invalidnosti i smrti, postao skup način ublažavanja socijalnih teškoća i nezaposlenosti.²¹ Dakle, na starenje stanovništva i nepovoljne demografske trendove nadovezali su se i drugi problemi, koji se mogu okarakterizirati kao organizacijski.

Druga kategorija problema može se okarakterizirati kao financijsko-sustavna. Iako su se mirovine najčešće financirale iz doprinosa osiguranika, postojao je i negativan trend rasta izdataka za mirovinsko osiguranje iz državnog proračuna. Primjerice, godine 1996. udio izdataka za mirovine u ukupnim rashodima konsolidiranog državnog proračuna iznosio je 21,4 %, godine 1997. taj udio iznosio je 25,1 %, iduće godine 25,2 %, a 1999. godine čak 27,1 %.²² Jasno je da takvi trendovi nisu mogli biti održivi.

Nadalje, tadašnji umirovljenici dok su bili osiguranici uplaćivali su doprinose prema relativno nižim stopama, dok su nakon umirovljenja primali mirovine prema mnogo većim stopama doprinosa koje su opterećivale zaposlene. Nije postojala izravna povezanost između mirovinskih doprinosa i isplata budući da su sve uplate trošene za uzdržavanje tadašnje generacije umirovljenika. Također, nije bilo jamstva da će mirovinski sustav koji je bio dostupan jednoj generaciji biti dostupan sljedećoj, posebno ako se trebalo financirati razmjerno velik broj umirovljenika. Visina mirovine uglavnom nije ovisila o uplaćenim doprinosima te je postojala prevelika solidarnost u pomaganju siromašnima, što nije motiviralo bogatije da više i dulje rade i uplaćuju veće mirovinske doprinose. Vladalo je i veliko nezadovoljstvo umirovljenika, posebno onih koji su bili bez dodatnih prihoda te onih koji su se suočili s osnovnim egzistencijalnim problemima.²³

Iako su opisani trendovi i okolnosti bile karakteristične i za mnoge mirovinske sustave brojnih drugih tranzicijskih zemalja, Domovinski rat i njegove posljedice dodatno su pogoršali situaciju s hrvatskim mirovinskim sustavom. Došlo je do povećanja prijevremenog i invalidskog umirovljenja,²⁴ no Hrvatska je također preuzela obvezu plaćanja mirovina osobama koje su pravo na mirovinu stekle u drugim republikama bivše države, kao i članovima bivše JNA te bivšim političkim zatvorenicima.²⁵ „Stvaranje novih kategorija korisnika mirovina (invalida Domovinskog rata i obitelji poginulih branitelja) kao posljedica teškog socijalnog poslijeratnog razdoblja dodatno je produbilo problem održivosti mirovinskog sustava.“²⁶

²¹ Bejaković, Predrag, *op. cit.* (bilj. 17).

²² Jurlina Alibegović, Dubravka, *op. cit.* (bilj. 20), str. 65.–66.

²³ Bejaković, Predrag, *op. cit.* (bilj. 17).

²⁴ Jurlina Alibegović, Dubravka, *op. cit.* (bilj. 20), str. 65.

²⁵ Bejaković, Predrag, *op. cit.* (bilj. 17).

²⁶ Raiffeisen istraživanja, Prošlost, sadašnjost i budućnost mirovinskog sustava u RH, Raiffeisen banka, Zagreb, 2014., str. 6., <https://www.rmfi.hr/UserDocsImages/dokumenti/Proslost,%20sadasnjost%20i%20buducnost%20>

Zbirno gledajući, zaista je bilo prisutno mnogo nepovoljnih čimbenika i okolnosti koje su dovele do neodrživosti tadašnjeg mirovinskog sustava. Jasno je da je postojao imperativ provođenja reforme, međutim, reforma koja je uslijedila 1999. godine poznata je kao „mala reforma“ mirovinskog sustava, što znači da su nakon nje uslijedile i veće reforme. No, najprije je realizirana reforma upravo sustava utemeljenog na generacijskoj solidarnosti.

Prvi stup mirovinskog osiguranja, odnosno, obvezno mirovinsko osiguranje na temelju generacijske solidarnosti, uređen je Zakonom o mirovinskom osiguranju²⁷ 1998. godine, a čija je primjena započela od 1. siječnja 1999. godine.²⁸ Produljena je zakonska dob za umirovljene; za muškarce sa 60 na 65 godina, a za žene s 55 na 60 godina starosti. Podignuta je minimalna dob prijevremenog umirovljenja, dok su navršene godine života (umjesto godine mirovinskog staža) postale ključnim kriterijem za povoljnije ispunjavanje uvjeta za umirovljenje (uz uvjet da osoba ima barem 15 godina mirovinskog staža).²⁹ Nadalje, došlo je do proširenja mirovinske osnovice za izračun mirovina, odnosno obračunskog razdoblja. Umjesto dotadašnjih deset najpovoljnijih godina, u obzir su se počele uzimati sve godine mirovinskog staža. Došlo je do strožih kriterija za utvrđivanje invalidnosti (shodno tomu i invalidskih mirovina), uvođenja nove formule za izračun mirovina (uvođenje tzv. bodovnog sustava), uvođenja trajnog umanjenja prijevremenih mirovina (trajnog odbitka), uvođenja najniže mirovine za jednu godinu staža umjesto dotadašnjeg zaštitnog dodatka i minimalne mirovine, promjene formule za izračun najviše mirovine i dr. Također, granica za starosnu mirovinu nije podignuta odmah, već se ona postupno povećala svake godine za šest mjeseci, dok se obračunsko razdoblje za izračun mirovine produljivalo za tri godine. Te dvije promjene bile su dio tzv. prijelaznog razdoblja koje je završilo 2009. godine.³⁰

Implementirano je i indeksiranje mirovina, gdje porast mirovina prati polovicu rasta plaća i polovicu rasta troškova života. Ova praksa rezultira nižim razinama mirovina u odnosu na stvarni rast plaća zaposlenih. Dodatno, unesena je još jedna inovacija – osnovna mirovina koja se sastoji od dva dijela. Prvi dio određuje se kao 0,25 % prosječne bruto plaće u Republici Hrvatskoj za svaku godinu mirovinskog staža nakon primjene drugog mirovinskog stupa. Drugi dio čini 25 % trenutne vrijednosti mirovine utemeljene na osobnim bodovima stvorenim nakon uvođenja drugog mirovinskog stupa. Mirovine iz prvog stupa i dalje se financiraju doprinosima zaposlenih i poslodavaca, a eventualni izdaci koji ne bi bili pokriveni doprinosima, bit će pokriveni drugim izvorima prihoda poput državnog proračuna, kamata, dividendi te prihoda od imovine.³¹

mirovinskoga%20sustava%20u%20RH.pdf, pristupljeno 21. studenog 2023.

²⁷ Narodne novine, broj 102/1998.

²⁸ Jurlina Alibegović, Dubravka, *op. cit.* (bilj. 20), str. 70.

²⁹ Raiffeisen istraživanja, *op. cit.* (bilj. 26), str. 5.

³⁰ Milidrag Šmid, Jagoda, *op. cit.* (bilj. 18).

³¹ Jurlina Alibegović, Dubravka, *op. cit.* (bilj. 20), str. 71.

Promjene u obveznom osiguranju na temelju generacijske solidarnosti utjecale su na usporavanje rasta broja novih umirovljenika u usporedbi s razdobljem prije uvođenja reformi.³² Međutim, u 2002. nastupile su daljnje promjene koje su poznate i kao „velika mirovinska reforma“. Temelj za tu reformu također je postavio Zakon o mirovinskom osiguranju iz 1998. godine, a uz taj Zakon doneseni su i Zakon o obveznim i dobrovoljnim mirovinskim fondovima³³ te Zakon o mirovinskim osiguravajućim društvima i isplati mirovina na temelju individualne kapitalizirane štednje.³⁴

Od siječnja 2002. godine na snazi je struktura mirovinskog sustava kakva se poznaje danas. Zakon o mirovinskom osiguranju donesen 1998. godine regulirao je tadašnji prvi stup na temelju međugeneracijske solidarnosti, dok su Zakonom o obveznim mirovinskim fondovima i Zakonom o dobrovoljnim mirovinskim fondovima donesenima 1999. godine uvedeni drugi obvezni stup mirovinskog osiguranja te treći stup koji je dobrovoljne naravi (ne spada u obvezno mirovinsko osiguranje). Ako je zaposlenik odabrao sudjelovanje u oba stupa, u prvi stup izdvaja se 15 % bruto plaće zaposlenika, dok se u drugi stup izdvaja 5 %. Iako je Zakonom propisano obvezno uplaćivanje u drugi mirovinski fond, izbor konkretnog fonda nije zakonski određen. Umjesto toga, građanima se omogućuje odabir između različitih fondova kojima upravljaju četiri obvezna mirovinska društva. Financijska sredstva iz obveznih mirovinskih fondova ulažu se s ciljem postizanja prinosa. Pri prvom zaposlenju, zaposlenici imaju rok od trideset dana za odabir željenog fonda ili društva, no u slučaju da to ne učine, Središnji registar osiguranika (REGOS) automatski će ih smjestiti u jedan od fondova. Važno je napomenuti da se spomenutih 5 % ne koristi za trenutačne isplate mirovina, već predstavlja individualnu kapitaliziranu štednju građana. Ovisno o prinosu fonda, umirovljenici će nakon umirovljenja ostvarivati dodatak obveznoj mirovini: riječ je o kapitaliziranoj štednji koju je fond ostvario. To predstavlja osobnu i nasljednu imovinu umirovljenika.³⁵

Treći stup dobrovoljnog je karaktera te se također temelji na kapitalnom financiranju, ali i štednji. U njemu sudjeluju samo one osobe koje samostalno žele dodatno osigurati svoj rizik od starosti, invalidnosti i smrti, bez obaveze osiguranja. Koncept trećeg stupa temelji se na štednji sličnoj životnom osiguranju, gdje svaki sudionik autonomno odlučuje o visini uplata i trajanju štednje. U razdoblju akumulacije mirovinske štednje, doprinosi se prikupljaju u dobrovoljnim mirovinskim fondovima i na osobnim računima mirovinske

³² Bejaković, Predrag, *op. cit.* (bilj. 17).

³³ Narodne novine, broj 49/1999.

³⁴ Narodne novine, broj 106/1999.

³⁵ Udruga društava za upravljanje mirovinskim fondovima i mirovinskih osiguravajućih društava. Što su obvezni mirovinski fondovi i zašto štedite cijeli radni vijek u drugom stupu? <https://www.mirovinskifondovi.hr/vijesti/sto-su-obvezni-mirovinski-fondovi-i-zasto-stedite-cijeli-radni-vijek-u-drugom-stupu/>, pristupljeno 30. studenog 2023.

štednje. Ovaj pristup pruža sudionicima fleksibilnost da samostalno upravljaju svojim financijskim planom i prilagode ga vlastitim potrebama i ciljevima u vezi s mirovinom.³⁶

Uvođenjem drugog i trećeg stupa osiguranja bitno je promijenilo organizaciju i strukturu hrvatskog mirovinskog sustava, no također je rezultiralo i promjenama u prvom stupu mirovinskog osiguranja. Svi zaposlenici mlađi od 40 godina morali su sudjelovati i u drugom stupu, dok su zaposlenici u dobi između 40 i 50 godina mogli birati hoće li sudjelovati i u drugom ili samo u trećem stupu. Stariji zaposlenici ostali su pak samo u prvom stupu te se iz njihovih plaća izdvajalo 20 % bruto iznosa plaće.³⁷ Ujedno su i svi osiguranici drugog stupa imali izbor odabira fonda u koji će se njihova sredstva izdvajati.³⁸ Osim toga, važno je istaknuti kako je uvođenje drugog stupa značilo i određene tranzicijske troškove reforme, čiji iznos nije zanemariv. Taj je trošak godišnje procijenjen na iznos od pet milijardi kuna, što predstavlja oko 1,5 % BDP-a. S obzirom na preusmjeravanje dijela doprinosa u drugi stup mirovinskog osiguranja, došlo je do deficita u prvom stupu generacijske solidarnosti. Za nadoknadu ovog manjka, odlučeno je da će sredstva biti osigurana iz državnog proračuna.³⁹

Nakon „velike mirovinske reforme“, hrvatski mirovinski sustav u cjelini doživio je još mnogo „manjih“ promjena, uključujući i promjene u prvom stupu. Na primjer, 2010. godine Ustavni sud Republike Hrvatske donio je presudu kojom je naloženo kako treba ostvariti jednakost između muškaraca i žena u ostvarivanju prava na mirovinu. Izmjenama Zakona o mirovinskom osiguranju (2010.) utvrđeno je prijelazno razdoblje od 20 godina (tri mjeseca po godini) za postizanje jednakih uvjeta dobi za umirovljenje. Istim izmjenama zakona, odlazak u prijevremenu mirovinu rezultira trajnim smanjenjem mirovine od 0,34 do 0,15 % po mjesecu ranijeg umirovljenja, ovisno o godinama staža. S druge strane, produljeni radni vijek stimulira se povećanjem mirovine stopom od 0,15 % po mjesecu. Potonje je važno i zato što je u prijelaznom razdoblju kada je prošireno obračunsko razdoblje za visinu mirovinu, dulji ostanak na radu zapravo rezultirao nižom mirovinom.⁴⁰ Takvi paradoksalni i nelogični uvjeti umirovljenja utječu na prijevremeno umirovljenje, čime ujedno i pada broj osiguranika, a raste broj umirovljenika.

Zakon o mirovinskom osiguranju često se mijenja. Samo od 2013. godine mijenjan je čak jedanaest puta.⁴¹ Međutim, obvezno mirovinsko osiguranje koje počiva na generacijskoj solidarnosti i dalje je ostalo važan dio mirovinskog sustava i socijalne sigurnosti.⁴²

³⁶ Bejaković, Predrag, *op. cit.* (bilj. 17).

³⁷ Milidrag Šmid, Jagoda, *op. cit.* (bilj. 18).

³⁸ Jurlina Alibegović, Dubravka, *op. cit.* (bilj. 20), str. 72.

³⁹ Raiffeisen istraživanja, *op. cit.* (bilj. 26), str. 7.

⁴⁰ Milidrag Šmid, Jagoda, *op. cit.* (bilj. 18).

⁴¹ Zakon o mirovinskom osiguranju, *op. cit.* (bilj. 2).

⁴² Čakarun, Maja (gl. ur.) i suradnici, Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje – 100 godina s vama, Zagreb, 2022., str. 10.

3.3. PRAVA OSIGURANIKA U PRVOM STUPU OBVEZNOG MIROVINSKOG OSIGURANJA

„Mirovinsko osiguranje na temelju generacijske solidarnosti dio je trodijelnog sustava mirovinskog osiguranja u Republici Hrvatskoj kojim se osiguranicima na načelima uzajamnosti i solidarnosti osiguravaju prava za slučaj nastanka rizika starosti, smanjenja radne sposobnosti, djelomičnog ili potpunog gubitka radne sposobnosti i tjelesnog oštećenja, a članovima njihovih obitelji prava za slučaj smrti osiguranika, odnosno korisnika prava.“⁴³

Sudjelovanjem u prvom stupu obveznog mirovinskog osiguranja osiguranicima pripadaju određena prava. Ta prava mogu se ostvariti na temelju unaprijed utvrđenih uvjeta i kriterija. Kao što je već bilo govora, osim iz tekućih doprinosa, prava iz prvog stupa financiraju se i iz državnog proračuna. Riječ je o sljedećim kategorijama prava:⁴⁴

- starosna i prijevremena starosna mirovina
- invalidska mirovina i profesionalna rehabilitacija
- naknada zbog tjelesnog oštećenja
- obiteljska mirovina
- prava prema posebnim propisima
- mirovinska prava osoba koje su radile u inozemstvu i Europskoj uniji.

3.3.1. Pravo na starosnu i prijevremenu starosnu mirovinu

Sukladno Zakonu o mirovinskom osiguranju, osiguranik ima pravo na starosnu mirovinu kada navrší 65 godina života te 15 godina mirovinskog staža. Mirovinski staž pri tome obuhvaća sva razdoblja koja su provedena u obveznom mirovinskom osiguranju, produljenom osiguranju (staž osiguranja) te razdoblja koja su provedena izvan osiguranja, no pod određenim uvjetima priznaju se pod mirovinski staž (posebni staž).⁴⁵

Starosna mirovina, uz prijevremenu starosnu mirovinu, najčešći je oblik mirovine u Republici Hrvatskoj.⁴⁶ Postavlja se pitanja na koji se način izračunava iznos mirovine koji će korisnik mirovine primati. Iznos mirovine računa se tako da se osobni bodovi po-

⁴³ *Ibid.*, str. 68.

⁴⁴ Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje, Obvezno mirovinsko osiguranje na temelju generacijske solidarnosti – I. stup, Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje, Zagreb, 2020., <https://www.mirovinsko.hr/hr/pregled-prava/28>, pristupljeno 19. prosinca 2023.

⁴⁵ Zakon o mirovinskom osiguranju, Narodne novine, broj 157/2013, čl. 33., st. 1.

⁴⁶ Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje, Statističke informacije Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje, broj 2/2023., ožujak 2023, Statističke-informacije-HZMO-a-2-2023-ozujak-2023.pdf?vel=13931903, pristupljeno 7. prosinca 2023.

množe s mirovinskim faktorom i aktualnom vrijednošću mirovine.⁴⁷ Osobni bodovi koje pojedinac stekne za mirovinu ovise o duljini radnog staža i iznosima primljenim tijekom karijere. Izračunavaju se množenjem prosječnih bodova s ukupnim stažem i polaznim faktorom, a ta metoda jednaka je za sve vrste mirovina.⁴⁸ Mirovinski faktor za starosnu i prijevremenu starosnu mirovinu iznosi 1,0. Aktualna vrijednost mirovine utvrđena je svota mirovine za jedan osobni bod, a utvrđuje se za svako polugodište tako da se aktualna vrijednost mirovine usklađuje s prosječnom plaćom.⁴⁹

Za izračun mirovine Republika Hrvatska koristi bodovni sustav, međutim, taksonomija prvog stupa mirovinskog osiguranja u različitim zemljama različita je. Osim bodovnog sustava, koriste se i sustav definiranih koristi, kao i nominalna shema definiranog doprinosa. U okviru definiranog sustava koristi, mirovina se izračunava prema unaprijed određenoj formuli, bez obzira na doprinose uplaćene u mirovinski sustav. Nominalna shema definiranih doprinosa obuhvaća iznos koji poslodavac i zaposlenik uplaćuju kao doprinos.⁵⁰ U Europskoj uniji sustav definiranih koristi upotrebljavaju Austrija, Belgija, Bugarska, Češka, Danska, Estonija, Španjolska, Finska, Mađarska, Luksemburg, Portugal i Slovenija. Postoje i države koje upotrebljavaju kombinaciju dvaju sustava, npr. bodovnog i definiranih koristi (Francuska), ili paušala i bodovnog sustava (Irska, Malta, Nizozemska), pa čak i paušala, bodovnog sustava i nominalne sheme definiranog doprinosa (Grčka). Isključivo nominalnu shemu definiranog doprinosa u prvom stupu koriste Italija, Letonija, Poljska i Švedska. Ostale zemlje (Cipar, Njemačka, Hrvatska, Litva, Rumunjska i Slovačka) upotrebljavaju bodovni sustav.⁵¹

Što se tiče prijevremene starosne mirovine, korisnik na istu ima pravo kada navrši 60 godina života i 35 godina mirovinskog staža. Međutim, valja napomenuti kako se sve do 2029. godini provodi usklađenje između prava na starosnu i prijevremenu starosnu mirovinu koju stječe osiguranik – žena. Do 2029. godine svake godine granica na ostvarenje prava na ove vrste mirovina podiže se za tri mjeseca, pri čemu se posebno treba naznačiti kako se u prijelaznom razdoblju svake godine i dob osiguranika i uvjet mirovinskog staža povećavaju za tri mjeseca, što nije slučaj sa starosnom mirovinom, kod koje se svake godine povećava samo dob osiguranika i to za tri mjeseca.⁵² U konačnici, uvjeti prema kojima osiguranici obaju spolova mogu ostvariti mirovine bit će jednaki.

⁴⁷ Zakon o mirovinskom osiguranju, Narodne novine, broj 157/2013, čl. 79., st. 1.

⁴⁸ Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje, Kako se određuje mirovina?, <https://www.mirovinsko.hr/hr/kako-se-odredjuje-mirovina/188>, pristupljeno 7. prosinca 2023.

⁴⁹ Zakon o mirovinskom osiguranju, 157/2013, čl. 79., st. 1.

⁵⁰ Jurlina Alibegović, Dubravka, *op. cit.* (bilj. 28) str. 63.

⁵¹ Samodol, Ante, Demografske promjene i mirovinski sustavi u Europskoj uniji: primjer Hrvatske, *Međunarodne studije* 21 (1), 2021., str. 96.

⁵² Zakon o mirovinskom osiguranju, Narodne novine, broj 38/2025, čl. 1.

3.3.2. Pravo na invalidsku mirovinu i profesionalnu rehabilitaciju

Osiguranjem u prvom stupu osiguranicima pripada i pravo na invalidsku mirovinu, koje proizlazi iz smanjenja radne sposobnosti uz preostalu radnu sposobnost, djelomičnog gubitka radne sposobnosti i potpunog gubitka radne sposobnosti. Osim toga, osiguranicima pripada i pravo na profesionalnu rehabilitaciju koja uključuje različite mjere i aktivnosti koje se poduzimaju radi osposobljavanja invalida rada, uz istovremeno očuvanje preostale radne sposobnosti takve osobe. Ovo pravo uključuje i pravo na naknadu plaće zbog profesionalne rehabilitacije, koja je jednaka visini invalidske mirovine zbog djelomičnog gubitka radne sposobnosti.⁵³

Dakle, za ostvarenje ove vrste prava nužno je postojanje određenih posebnih uvjeta vezanih uz djelomičan ili potpuni gubitak radne sposobnosti, uz ujedno i ispunjavanje uvjete mirovinskog staža. U slučaju djelomičnog ili potpunog gubitka radne sposobnosti uzrokovanog ozljedom na radu ili profesionalnom bolešću, osiguranik stječe pravo na invalidsku mirovinu, neovisno o trajanju mirovinskog staža.⁵⁴

Osiguraniku koji ispunjava uvjete za dodjelu djelomične invalidske mirovine priznaje se mirovina isključivo preko generacijske solidarnosti, dok sredstva koja su uplaćena od strane osiguranika u drugom stupu ostaju pohranjena na njegovu osobnom računu u obveznom mirovinskom fondu do trenutka ispunjenja uvjeta za dobivanje prijevremene starosne mirovine, redovne starosne mirovine ili invalidske mirovine uzrokovane potpunim gubitkom radne sposobnosti.⁵⁵

Ako djelomični ili potpuni gubitak radne sposobnosti proizlazi iz bolesti ili ozljede izvan radnog konteksta prije navršenih 65 godina života, osiguranik ima pravo na invalidsku mirovinu pod uvjetom da mu je staž osiguranja pokrio barem jednu trećinu ukupnog radnog vijeka. Iznimno, za osiguranike kod kojih potpuni gubitak radne sposobnosti nastupi prije navršene 30. godine života, minimalni uvjet je jedna godina staža osiguranja. Za osiguranike kod kojih potpuni gubitak radne sposobnosti nastupi prije 35. godine života, uvjet ovisi o stupnju završenog obrazovanja te iznosi jednu ili dvije godine staža osiguranja. Bitno je napomenuti da potpuni gubitak radne sposobnosti mora nastupiti tijekom trajanja osiguranja ili unutar jedne godine nakon prestanka osiguranja.⁵⁶ Iz prethodnoga jasno je kako osiguranici imaju pravo i na prijevremenu invalidsku mirovinu. Međutim, postoji i pravo na privremenu invalidsku mirovinu. Naime, ako se osiguranik nakon ozljede te nakon provedene profesionalne rehabilitacije osposobi za rad, no ujedno je nakon završene rehabilitacije i dugotrajno nezaposlen (najmanje pet godina)

⁵³ *Ibid.*

⁵⁴ Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje, Narodne novine, broj 157/2013, čl. 56., st. 5.

⁵⁵ Čakarun, Maja (gl. ur.) i suradnici, *op. cit.* (bilj. 42), str. 72.

⁵⁶ Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje, *op. cit.* (bilj. 44), str. 11.

te takav status traje do 58. godine, stječe pravo na privremenu invalidsku mirovinu. Isto pravo vrijedi i kada je osiguranik nastavio raditi, no naknadno je ostao bez posla.⁵⁷

Mirovinski faktor za privremenu invalidsku mirovinu iznosi 0,8, kao i za invalidsku mirovinu koja je rezultat djelomičnog gubitka radne sposobnosti koja se isplaćuje za vrijeme trajanja nezaposlenosti. Mirovinski faktor za invalidsku mirovinu zbog potpunog gubitka radne sposobnosti iznosi 1,0. Ako je uzrok djelomičnog gubitka radne sposobnosti nastao izvan poslovnog okruženja, mirovinski faktor za invalidsku mirovinu iznosi 0,5. Postoji još i mirovinski faktor za invalidsku mirovinu zbog djelomičnog gubitka radne sposobnosti koja je rezultat ozljede na radu ili profesionalne bolesti te isti iznosi 0,6667, a odnosi se na isplatu mirovine za osiguranike za vrijeme zaposlenja ili obavljanja samostalne djelatnosti.⁵⁸ Može se vidjeti kako prava iz prvog stupa, a koja se odnose na osobe s invaliditetom, zapravo obuhvaćaju različite kategorije, ovisno o mirovinskom stažu, dobi osiguranika, vrsti gubitka radne sposobnosti, kao i mjestu, odnosno okolnostima nastanka gubitka radne sposobnosti.

3.3.3. Pravo na naknadu zbog tjelesnog oštećenja

Osiguranici u prvom stupu imaju i pravo na naknadu zbog tjelesnog oštećenja. Ta se naknada može ostvariti samo kada je tjelesno oštećenje rezultat ozljede na radu ili profesionalne bolesti.⁵⁹ Visina naknade vezana je uz postotak tjelesnog oštećenja koji se potom množi s definiranom osnovicom, koja se također usklađuje kao i mirovine. Za tjelesno oštećenje od 100 % naknada iznosi 40 % od osnovice. Oštećenje mora biti minimalno 30 %, a naknada tada iznosi 12 % od osnovice.⁶⁰

Osiguraniku pripada pravo na naknadu od dana nastanka tjelesnog oštećenja, pod uvjetom da je zahtjev za ostvarivanje prava podnesen unutar šest mjeseci od datuma nastanka tjelesnog oštećenja. Ako je zahtjev podnesen nakon isteka navedenog roka, osiguranik ima pravo na naknadu od prvog dana sljedećeg mjeseca nakon podnošenja zahtjeva, uz obuhvat razdoblja od šest mjeseci unatrag.⁶¹

3.3.4. Pravo na obiteljsku mirovinu

Obiteljska mirovina posebna je vrsta mirovine, koju mogu ostvariti članovi umrlog osiguranika. Članovi obitelji preminulog osiguranika imaju pravo na obiteljsku mirovinu

⁵⁷ Hrvatska agencija za nadzor financijskih usluga (HANFA), *op. cit.* (bilj. 1).

⁵⁸ Zakon o mirovinskom osiguranju, Narodne novine, broj 157/2013, čl. 57.–59.

⁵⁹ Hrvatska agencija za nadzor financijskih usluga (HANFA), *op. cit.* (bilj. 1).

⁶⁰ Zakon o mirovinskom osiguranju, Narodne novine, broj 157/2013, čl. 63.

⁶¹ *Ibid.*

pod uvjetom da je osiguranik ostvario najmanje pet godina staža osiguranja ili najmanje deset godina mirovinskog staža. Pravo na obiteljsku mirovinu također se priznaje ako je osiguranik ispunjavao uvjete mirovinskog staža za stjecanje prava na invalidsku mirovinu ili ako je bio korisnik starosne, prijevremene starosne ili invalidske mirovine. Međutim, u slučajevima kada je smrt rezultat ozljede na radu ili profesionalne bolesti, članovi obitelji imaju pravo na obiteljsku mirovinu bez obzira na duljinu mirovinskog staža. Dodatno, članovi obitelji ostvaruju pravo na obiteljsku mirovinu u slučaju smrti korisnika prava na profesionalnu rehabilitaciju.⁶²

Zakonom o mirovinskom osiguranju propisani su uvjeti prema kojima pravo na obiteljsku mirovinu mogu ostvariti udovica, dijete te roditelj. Mirovinski faktor za obiteljsku mirovinu ovisi o tome koliko će članova obitelji koristiti mirovinu, a kreće se u rasponu 0,77 – 1,1.⁶³

3.3.5. Prava prema posebnim propisima

Od 1. siječnja 1999., Zakon o mirovinskom osiguranju propisuje da određeni osiguranici stječu prava iz obveznog mirovinskog osiguranja na temelju generacijske solidarnosti prema posebnom zakonu. To uključuje osiguranike koji obavljaju poslove na radnim mjestima koja su posebno teška i štetna za zdravlje i radnu sposobnost, kao i osiguranike čije fiziološke funkcije organizma opadaju nakon određenih godina života zbog prirode i težine posla, što ih sprječava u daljnjem uspješnom obavljanju istih. Također, obuhvaćeni su osiguranici koji su slijepi, oboljeli od distrofije i srodnih mišićnih i neuromišićnih bolesti, paraplegije, cerebralne i dječje paralize, multipleks skleroze, reumatoidnog artritisa, gluhe osobe te osobe s funkcionalnim poremećajima zbog kojih se ne mogu samostalno kretati bez uporabe invalidskih kolica.⁶⁴

Mirovine prema posebnim propisima ostvaruju i druge skupine osiguranika. U Republici Hrvatskoj među najzastupljenije korisnike mirovina prema posebnim propisima spadaju djelatne vojne osobe, branitelji iz Domovinskog rata, policijski službenici te ovlašteni službenici pravosuđa.⁶⁵ Ako osiguranik ostvaruje pravo na mirovinu na temelju više različitih osnova (ili npr. pravo na različite vrste mirovina), omogućuje mu se odabir za njega povoljnije mirovine.⁶⁶

⁶² Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje, Narodne novine, broj 157/2013, čl. 65.–66.

⁶³ Zakon o mirovinskom osiguranju, Narodne novine, broj 157/2013, čl. 87.

⁶⁴ Čakarun, Maja (gl. ur.) i suradnici, *op. cit.* (bilj. 42), str. 81.

⁶⁵ Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje, Narodne novine, broj 157/2013, čl. 65.–66.

⁶⁶ Zakon o mirovinskom osiguranju, *op. cit.* (bilj. 2).

3.3.6. Mirovinska prava osoba koje su radile u inozemstvu i Europskoj uniji

Osobe koje su podložne ili bile podložne zakonodavstvu dviju ili više država članica Europske unije, Europskog gospodarskog prostora (Norveška, Lihtenštajn i Island) ili Švicarske Konfederacije podliježu primjeni uredbi Europske unije koje koordiniraju sustav socijalne sigurnosti. Ova koordinacija ima za cilj osigurati ostvarivanje prava iz mirovinskog osiguranja.⁶⁷

Ako je osoba radila u drugim zemljama u inozemstvu, ima pravo na mirovinu sukladno međunarodnim ugovorima o socijalnom osiguranju. Ta osoba može ostvariti sva prava iz hrvatskog mirovinskog sustava sukladno duljini trajanja mirovinskog staža u Hrvatskoj te stranoj državi.⁶⁸

Usklađivanje prava na mirovinu iz različitih država članica Europske unije te drugih država s pravom na mirovinu u Republici Hrvatskoj, važno je jer svaka država ima različite propisane uvjete za ostvarivanje mirovine. Zbog toga se pravo na mirovinu ne ostvaruje samo prema nacionalnim propisima država, već i sukladno zakonodavstvu Europske unije te ugovorima o socijalnom osiguranju koje države sklapaju.

4. STATISTIČKI PODACI O PRVOM STUPU OBVEZNOG MIROVINSKOG OSIGURANJA

U interesu je države imati što povoljni omjer između broja osiguranika i umirovljenika, odnosno korisnika mirovine. Također, veći broj osiguranika ujedno znači i veći broj zaposlenih osoba. U tablici 1 naveden je broj osiguranika u razdoblju 1995.–2022., dok je grafički prikazana postotna promjena u odnosu na godinu prije.

Tablica 1. Kretanje broja osiguranika u Republici Hrvatskoj u razdoblju 1995.–2022.

Godina	Broj osiguranika	Godina	Broj osiguranika
1995.	1,567.981	2009.	1,530.233
1996.	1,478.975	2010.	1,475.363
1997.	1,468.938	2011.	1,468.133
1998.	1,471.509	2012.	1,432.740
1999.	1,406.091	2013.	1,400.631
2000.	1,380.510	2014.	1,397.400
2001.	1,402.102	2015.	1,413.637
2002.	1,421.981	2016.	1,440.188

⁶⁷ Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje, *op. cit.* (bilj. 44), str. 14.

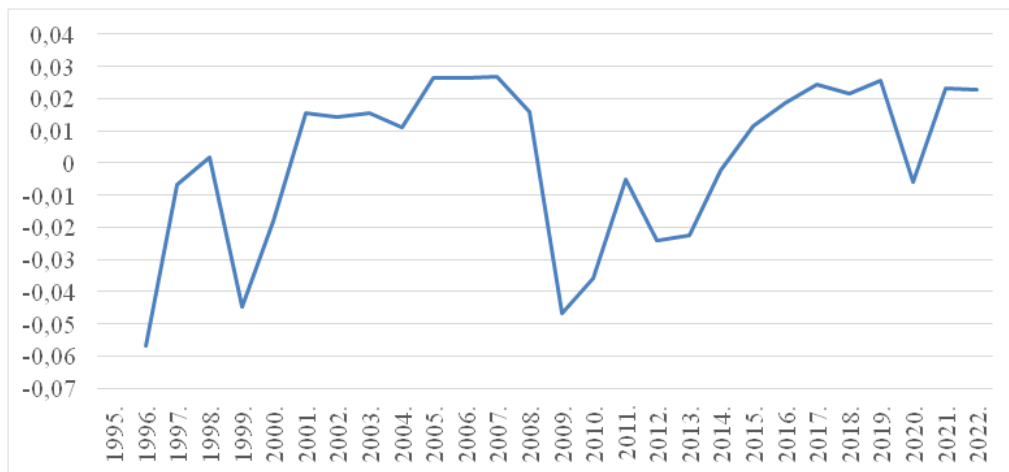
⁶⁸ Hrvatska agencija za nadzor financijskih usluga (HANFA), *op. cit.* (bilj. 1).

2003.	1,443.995	2017.	1,475.044
2004.	1,460.105	2018.	1,506.912
2005.	1,498.877	2019.	1,545.192
2006.	1,538.170	2020.	1,536.300
2007.	1,579.463	2021.	1,571.672
2008.	1,604.848	2022.	1,607.734

Izvor: izrada autora prema: Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje, *op. cit.* (bilj. 46)

Od prve promatrane godine, izuzevši 1998. godinu, pa do 2001. godine broj osiguranika u kontinuiranom je padu, što je u najvećoj mjeri posljedica odlaska u mirovinu velikog broja osiguranika, dijelom zbog ostvarenja posebnih vrsta mirovina, a dijelom zbog umirovljenja prema povoljnijim uvjetima. Nakon 2001. godine broj osiguranika raste do 2008. godine, kada je u prvom stupu bilo osigurano 1,604.848 osiguranika. Nakon toga nastupilo je razdoblje svjetske gospodarske krize koja je za posljedicu imala poremećaje na tržištu rada. Broj osiguranika padao je od 2009. do 2014. godine. Izuzevši 2020. godinu koja je također bila krizna zbog izbijanja pandemije bolesti COVID-19, donesenih mjera, otpuštanja zaposlenika i sl., broj osiguranika od 2015. godine u kontinuiranom je porastu. Posljednje promatrane, 2022. godine, ujedno je zabilježen i najveći broj osiguranika, koji je tada iznosio 1,607.734.

Grafikon 1. Postotna promjena broja osiguranika u Republici Hrvatskoj u razdoblju 1995.–2022. (lančani indeksi)

Izvor: izrada autora prema: Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje, *op. cit.* (bilj. 46)

Najveća negativna relativna promjena dogodila se 1996. godine kada je u odnosu na godinu prije zabilježen pad osiguranika od -5,7%. Godinu dana od implementiranja male mirovinske reforme, ublažen je pad broja osiguranika. Implementiranjem velike mirovinske reforme dolazi i do trenda rasta broja osiguranika. Najveći apsolutni rast dogodio

se 2007. godine kada je broj osiguranika u odnosu na godinu prije porastao za 2,7 %. Vrijedi i istaknuti kako je u posljednje dvije promatrane godine zabilježen rast od 2,3 % osiguranika, što je također pozitivan trend.

Kako bi sustav generacijske solidarnosti ispunjavao svoju svrhu i zadaće, potreban je dostatan iznos doprinosa za pokrivanje mirovina sadašnjih umirovljenika. Što je veći broj umirovljenika, veća trebaju biti i izdvajanja za mirovine, bilo preko doprinosa ili iz državnog proračuna. U nastavku rada dan je tablični prikaz kretanja broja umirovljenika u Hrvatskoj u promatranom razdoblju.

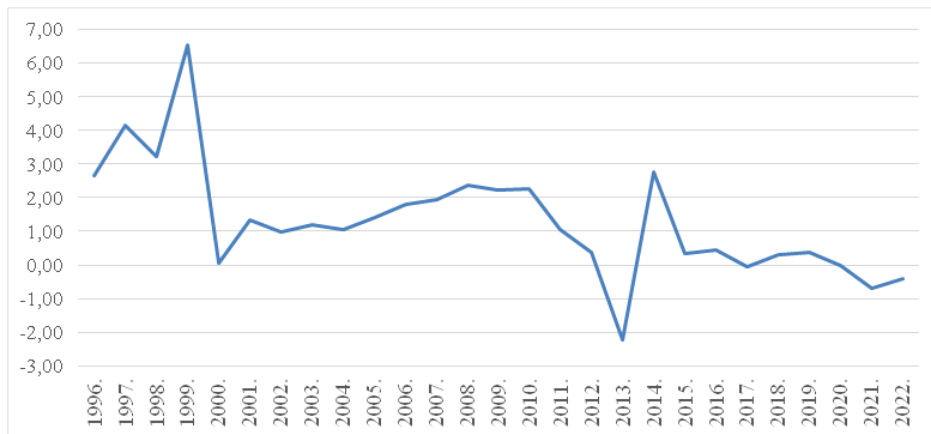
Tablica 2. Kretanje broja osiguranika u Republici Hrvatskoj u razdoblju 1995.–2022.

Godina	Broj umirovljenika	Godina	Broj umirovljenika
1995.	865.769	2009.	1,173.814
1996.	888.738	2010.	1,200.386
1997.	925.520	2011.	1,213.121
1998.	955.352	2012.	1,217.692
1999.	1,017.801	2013.	1,190.815
2000.	1,018.504	2014.	1,223.738
2001.	1,032.120	2015.	1,228.020
2002.	1,042.192	2016.	1,233.375
2003.	1,054.549	2017.	1,232.651
2004.	1,065.655	2018.	1,236.258
2005.	1,080.571	2019.	1,241.111
2006.	1,100.086	2020.	1,241.085
2007.	1,121.540	2021.	1,232.601
2008.	1,148.290	2022.	1,227.671

Izvor: izrada autora prema: Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje, *op. cit.* (bilj. 46)

Uz rijetke iznimke, broj umirovljenika u cijelom promatranom razdoblju u kontinuiranom je porastu, čemu je svakako pridonijelo i produljenje životnog vijeka. Najmanji broj umirovljenika zabilježen je početne 1995. godine kada je isti iznosio 865.769, dok je najveći broj umirovljenika zabilježen 2019. kada je iznosio 1,241.111. Međutim, osim apsolutnog broja umirovljenika, važnost ima i relativna promjena, odnosno porast ili pad u odnosu na prethodnu godinu ili razdoblje. Taj trend prikazan je grafički u nastavku.

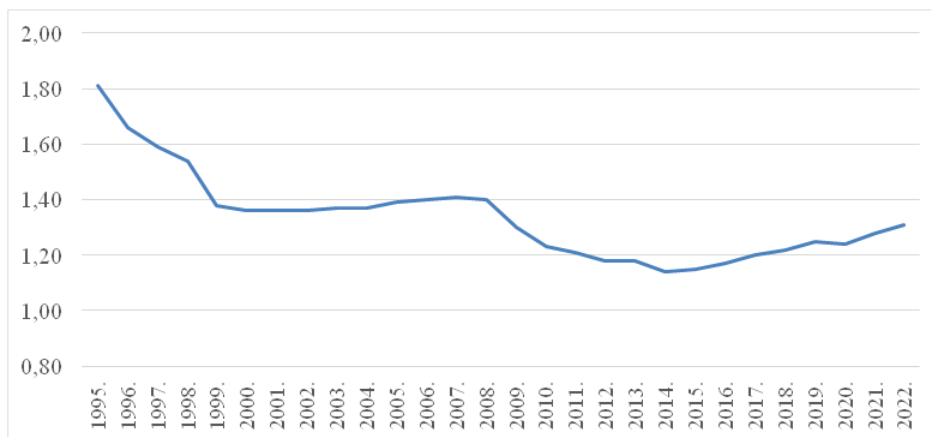
Grafikon 2. Postotna promjena broja umirovljenika u Republici Hrvatskoj u razdoblju 1995.–2022. (lančani indeksi)

Izvor: izrada autora prema: Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje, *op. cit.* (bilj. 46)

Vidljivo je kako je 2000. godine, dakle prve godine nakon male mirovinske reforme koja je na snagu stupila 1999. godine, došlo do usporavanja rasta broja umirovljenika. U 2000. godini u odnosu na godinu prije, ostvaren je rast broja umirovljenika od samo 0,07 %. U nastavku promatranog razdoblja rast broja umirovljenika stabiliziran je te je riječ o umjerenom rastu. U 2013. godini došlo je i do pada broja umirovljenika u odnosu na 2012. godinu (-2,21 %), kao i 2017. (-0,07 %), 2021. (-0,68 %) te 2022. (-0,40 %). Za budućnost i održivost mirovinskog sustava važan je omjer osiguranika i umirovljenika, što je grafički prikazano u nastavku.

Grafikon 3. Omjer broja osiguranika i umirovljenika u Republici Hrvatskoj u razdoblju 1995.–2022.

Izvor: izrada autora prema: Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje, *op. cit.* (bilj. 46)

U početnoj godini omjer osiguranika i umirovljenika bio je vrlo visok. Primjerice, 1995. godine na jednog osiguranika bilo je 1,80 umirovljenika. Taj se odnos smanjivao sve do 2000. godine, odnosno 2001. i 2002. kada je iznosio 1,36. Najmanji omjer zabilježen je 2014. godine kada je iznosio 1,14, dok je posljednje promatrane godine omjer iznosio 1,31.

Unatoč izazovnim demografskim trendovima u Republici Hrvatskoj, statistički podaci ukazuju na povećanje broja osiguranika, dok se istovremeno stabilizira broj umirovljenika te se produljuje staž kod novih korisnika mirovina. To je rezultat znatnog povećanja zaposlenosti. Sa stajališta održivosti mirovinskog sustava, važno je istaknuti nužnost produljenja radnog vijeka jer jedino dugotrajnim sudjelovanjem na tržištu rada i odgodom odlaska u mirovinu tijekom starije životne dobi može se osigurati visoka razina mirovinskih primanja. Posebno je važno poticati veću zastupljenost starije populacije, odnosno osoba starijih od 55 godina, na tržištu rada kako bi se očuvala ravnoteža između osiguranika i umirovljenika.⁶⁹ Za stabilnost i održivost mirovinskog sustava važna je i tzv. zamjenska stopa, odnosno udio prosječne neto mirovine u prosječnoj neto plaći. U tablici 3 navedeni su podaci o prosječnim neto mirovinama i prosječnim neto plaćama u razdoblju 2017.–2022.

Tablica 3. Prosječne neto plaće i prosječne neto mirovine u Republici Hrvatskoj u razdoblju 2017.–2022. (ostvarene prema Zakonu o mirovinskom osiguranju, bez međunarodnih ugovora)

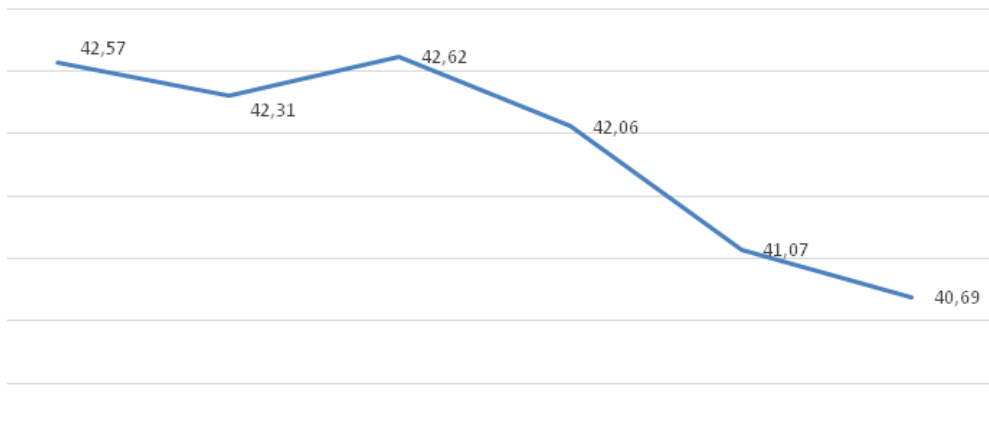
	Prosječna neto plaća	Prosječna neto mirovina
2017.	794	338
2018.	828	350
2019.	857	365
2020.	898	377
2021.	946	388
2022.	1016	413

Izvor: izrada autora prema: Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje, *op. cit.* (bilj. 46)

Vidljiv je kontinuirani rast i prosječnih neto plaća i prosječnih mirovina. Međutim, ključno pitanje je prati li neto mirovine rast neto plaća. Udio prosječnih neto mirovina u prosječnim neto plaćama (tzv. zamjenska stopa) prikazan je na sljedećem grafikonu.

⁶⁹ Čakarun, Maja (gl. ur.) i suradnici, *op. cit.* (bilj. 42), str. 281.

Grafikon 4. Udio prosječnih neto mirovina u prosječnim neto plaćama (zamjenska stopa)

Izvor: izrada autora prema: Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje, *op. cit.* (bilj. 46)

Iz grafikona vidljivo je kako rast prosječnih neto mirovina ne prati rast prosječnih neto plaća s obzirom na to da udio, odnosno zamjenska stopa, u posljednje četiri godine kontinuirano opada. U usporedbi sa zemljama članicama Europske unije, Republika Hrvatska ima najnižu zamjensku stopu.⁷⁰ No u kolovozu 2023. godine Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje donio je odluku o stopi usklađenja mirovina, koja je najveća od 1. siječnja 1999. godine, odnosno početka provođenja male mirovinske reforme. Prema odluci, aktualna vrijednost mirovine povećana je za 8,42 %.⁷¹ Stoga, ostaje da se vidi kako će se zamjenska stopa kretati u idućim godinama, nakon implementacije spomenutog usklađenja. U svakom slučaju, može se konstatirati kako su negativni trendovi nastali krajem 90-ih godina prošlog stoljeća u hrvatskom mirovinskom sustavu u većem dijelu zaustavljeni ili usporeni, no loša demografska slika i drugi pokazatelji i dalje predstavljaju problem za hrvatski mirovinski sustav.

Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje posjeduje planove za unaprjeđenja u prvom stupu mirovinskog osiguranja. Naglasak je stavljen na zaštitu ranjivih kategorija umirovljenika te je dio mjera usmjeren na umirovljenike koji će primati mirovinu samo iz osiguranja na temelju generacijske solidarnosti. Ističe se kako je znatan broj takvih

⁷⁰ Knežević, Igor, Hrvatska ima najnižu zamjensku stopu u Europi, <https://www.suh.hr/naslovna/hrvatska-ima-najnižu-zamjensku-stopu-u-europi/>, pristupljeno 19. prosinca 2023.

⁷¹ Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje, Najveća stopa usklađivanja mirovina od 1. siječnja 1999. – aktualna vrijednost mirovine od 1. srpnja 2023. povećana za 8,42 %, <https://www.mirovinsko.hr/hr/najveca-stop-a-uskladjivanja-mirovina-od-1-sijecnja-1999-aktualna-vrijednost-mirovine-od-1-srpnja-2023-povecana-za-8-42/3007>, pristupljeno 19. prosinca 2023.

umirovljenika ovisan o mirovinskim primanjima ili prihodima bračnog ili izvanbračnog partnera te da je nezanemariv broj umirovljenika ujedno i korisnik najniže mirovine.⁷²

Statistički podaci Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje o prosječnim mirovinama korisnika obiteljske i najniže mirovine ukazuju na nužnost izmjene zakonodavnog okvira kako bi se povećala socijalna sigurnost osjetljivih skupina umirovljenika.⁷³ Prijedlog redefiniranja modela obiteljske mirovine predviđa povećanje adekvatnosti mirovina u situacijama znatnog gubitka prihoda nakon smrti bračnog ili izvanbračnog partnera. Trenutačna zakonska rješenja ne dopuštaju korištenje dvije ili više mirovina iz sustava generacijske solidarnosti, već korisnik može odabrati samo jednu, povoljniju mirovinu. Predloženim izmjenama pravnog okvira omogućilo bi se korištenje dijela obiteljske mirovine korisnicima starosne, prijevremene starosne ili invalidske mirovine nakon smrti bračnog ili izvanbračnog partnera. Planirano je također povećanje mirovinskog faktora za izračun obiteljske mirovine.⁷⁴

Ove promjene obuhvatit će približno 300 tisuća korisnika obiteljske mirovine, pridonoseći na odgovarajući način ukupnom mirovinskom primanju. Uvođenjem novog modela obiteljske mirovine očekuje se povećanje prosječne obiteljske mirovine za korisnike obuhvaćene zakonskim izmjenama za otprilike 10 %. Korisnicima starosne, prijevremene starosne i invalidske mirovine s nižim mirovinskim primanjima omogućit će se povećanje ukupnog mirovinskog primanja istodobnim korištenjem dijela obiteljske mirovine, što dodatno pridonosi smanjenju rizika od siromaštva. U planu je i dodatno povećanje mirovine za korisnike najniže mirovine koji su u povećanom riziku od siromaštva zbog niskih mirovinskih primanja, što obuhvaća oko 275 tisuća umirovljenika.⁷⁵ Ove najavljene promjene potvrđuju kako se mirovinski sustavi trebaju mijenjati i kontinuirano unaprjeđivati, kao i posebni elementi mirovinskog sustava kao što je i prvi stup obveznog osiguranja, odnosno obvezno osiguranje na temelju generacijske solidarnosti.

5. ZAKLJUČAK

Reforme mirovinskog sustava u Republici Hrvatskoj, započete sredinom 90-ih godina 20. stoljeća pod utjecajem Svjetske banke, predstavljaju kompleksan odgovor na izazove koje su uzrokovala demografske promjene, gospodarska tranzicija i financijska neodrživost tradicionalnog modela mirovinskog sustava na temelju generacijske solidarnosti.

⁷² Čakarun, Maja (gl. ur.) i suradnici, *op. cit.* (bilj. 42), str. 271.

⁷³ Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje, *op. cit.* (bilj. 46).

⁷⁴ Čakarun, Maja (gl. ur.) i suradnici, *op. cit.* (bilj. 42), str. 271.

⁷⁵ *Ibid.*

Analizirajući povijesni razvoj mirovinskog sustava, od ranih oblika osiguranja koji datiraju od 19. stoljeća do suvremenih reformi, kao i njegovih funkcija i ciljeva, otkrivaju se znakovite posljedice starenja stanovništva uz smanjenje nataliteta i iseljavanje na negativan omjer osiguranika i umirovljenika.

Upravo je zato potrebno kontinuirano usavršavati mirovinski sustav, uzimajući u obzir dugoročne demografske negativne trendove i ekonomske uvjete, što je ključno za osiguravanje dostojanstvene financijske sigurnosti i životnog standarda budućih generacija umirovljenika.

Republika Hrvatska je socijalna zemlja što se očituje u brojnim pokazateljima: mjera koje se provode unutar poreznog sustava, primjerice snižene stope PDV-a, postojanje neoporezivog dijela dohotka i sl., mjera unutar društveno ekonomskog sustava pri čemu se misli na socijalnu pomoć, dječje doplatke, stipendije, učeničke i studentske domove i sl., do uređenja zdravstvenog i mirovinskog sustava. Kod mirovinskog sustava to je prvenstveno izraženo preko obveznih doprinosa iz plaće – doprinosa za mirovinsko osiguranje koji se sastoji od dvaju stupova: prvi stup na temelju generacijske solidarnosti sa stopom od 15 % te drugi stup na temelju obvezne individualizirane kapitalizirane štednje koji iznosi 5 % iz bruto dohotka.

Obvezno mirovinsko osiguranje na temelju generacijske solidarnosti u Republici Hrvatskoj ima dugu povijest, međutim, današnji oblik nastao je provođenjem male mirovinske reforme 1999. te provođenjem velike mirovinske reforme 2002. godine. Do tog trenutka u hrvatskom mirovinskom sustavu bili su prisutni mnogi negativni trendovi i izazovi kao što su rast troškova za financiranje mirovina iz državnog proračuna, rast broja umirovljenika, nepovoljan omjer osiguranika i umirovljenika, trend ranog umirovljenja i starenja stanovništva itd.

Mirovinsko osiguranje temeljeno na načelu generacijske solidarnosti integrirani je dio sustava mirovinskog osiguranja u Republici Hrvatskoj. U tom stupu osiguranja osiguranicima se pružaju prava u skladu s načelima uzajamnosti i solidarnosti, za rizike kao što su starost, smanjenje radne sposobnosti, djelomičan ili potpuni gubitak radne sposobnosti te tjelesno oštećenje. Također, članovima obitelji osiguranika ili korisnika prava osiguravaju se određena prava u slučaju smrti osiguranika. U ovom obveznom stupu mirovinskog osiguranja osiguranici doprinosima financiraju mirovine sadašnjih umirovljenika (tekuće mirovine). Otuda i naziv „generacijska solidarnost“.

Republika Hrvatska koristi bodovni sustav za određivanje mirovina iz prvog stupa, no postoje i alternative te različite zemlje koriste različite sustave. U bodovnom sustavu mirovina se izračunava množenjem osobnih bodova pojedinca s mirovinskim faktorom te trenutačnom vrijednošću mirovine. Duljina radnog staža i iznosi primljeni tijekom karijere određuju osobne bodove koje pojedinac ostvaruje za mirovinu. Mirovinski faktor ovisi o vrsti mirovine, a aktualna vrijednost mirovine predstavlja utvrđenu svotu, odnosno iznos za jedan osobni bod. Ta se vrijednost usklađuje s vrijednošću prosječnih plaća svakih šest mjeseci.

Statistički podaci koji su analizirani u radu pokazuju kako su različite promjene i reforme poduzimane u mirovinskom sustavu rezultirale ublažavanjem ili zaustavljanjem određenih negativnih trendova. Međutim, nedostaci i izazovi i dalje su prisutni, zbog čega se planiraju poboljšanja i noviteti u sustavu generacijske solidarnosti, a koja su posebno orijentirana prema korisnicima najnižih mirovina.

POPIS LITERATURE

Knjige:

1. Čakarun, Maja (gl. ur.) i suradnici, Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje – 100 godina s vama, Zagreb, 2022.

Članci:

1. Bejaković, Predrag, Mihovil Rismondo (ur.): 80 godina mirovinskog osiguranja u Hrvatskoj, Revija za socijalnu politiku Vol.10, No. 3, 2003., str. 373.–376.
2. Jurlina Alibegović, Dubravka, Reforma mirovinskog sustava: zašto i kako? Privredna kretanja i ekonomska politika 10 (9), 2000., str. 60.–87.
3. Puljiz, Vladimir, Hrvatski mirovinski sustav: korijeni, evolucija i perspektive, Revija za socijalnu politiku, Vol. 14, No. 2, 2007., str. 163.–192.
4. Samodol, Ante, Demografske promjene i mirovinski sustavi u Europskoj uniji: primjer Hrvatske, Međunarodne studije 21 (1), 2021., str. 93.–125.

Izvori prava:

1. Pravilnik o doprinosima, Narodne novine, broj 2/2009, 9/2009, 97/2009, 25/2011, 61/2012, 86/2013, 157/2014, 128/2017.
2. Pravilnik o postupku i načinu kontrole podataka o kojima ovise prava iz mirovinskog osiguranja, Narodne novine broj 139/2021.
3. Pravilnik o utvrđivanju staža na temelju plaćenih doprinosa za mirovinsko osiguranje, Narodne novine, broj 157/2013, 151/2014, 33/2015, 93/2015, 120/2016, 18/2018, 62/2018, 115/2018, 102/2019, 84/2021, 119/2022.
4. Pravilnik o vođenju matične evidencije Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje, Narodne novine, broj 159/2013, 22/2015, 57/2015, 125/2015, 19/2017.
5. Zakon o dobrovoljnim mirovinskim fondovima, Narodne novine, broj 44/1999.
6. Zakon o dobrovoljnim mirovinskim fondovima, Narodne novine, broj 19/2014, 29/2018, 115/2018.

7. Zakon o mirovinskim osiguravajućim društvima i isplati mirovina na temelju individualne kapitalizirane štednje, Narodne novine, broj 106/1999.
8. Zakon o mirovinskim osiguravajućim društvima, Narodne novine, broj 22/2014, 29/2018, 115/2018.
9. Zakon o mirovinskom osiguranju, Narodne novine, broj 102/1998.
10. Zakon o mirovinskom osiguranju, Narodne novine, broj 157/2013, 151/2014, 33/2015, 93/2015, 120/2016, 18/2018, 62/2018, 115/2018, 102/2019, 84/2021, 119/2022.
11. Zakon o obveznim mirovinskim fondovima, Narodne novine br. 44/1999.
12. Zakon o obveznim mirovinskim fondovima, Narodne novine, broj 19/2014, 93/2015, 64/2018, 115/2018, 58/2020.

Mrežni izvori:

1. Bejaković, Predrag, Mirovinski sustav u Hrvatskoj: problemi i perspektiva; u: Bejaković, Predrag i suradnici, Analiza mirovinskog sustava, <https://www.ijf.hr/files/file/tomasIzdanja/e-knjige/AnalizaMirovinskogSustava.pdf>, pristupljeno 21. studenog 2023.
2. Hrvatska agencija za nadzor financijskih usluga (HANFA): Mirovinski sustav, <https://www.hgk.hr/documents/hanfamirovinski57877d5bcf60d.pdf>, pristupljeno 18. studenog 2023.
3. Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje, Kako se određuje mirovina?, <https://www.mirovinsko.hr/hr/kako-se-odredjuje-mirovina/188>, pristupljeno 7. prosinca 2023.
4. Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje, Najveća stopa usklađivanja mirovina od 1. siječnja 1999. – aktualna vrijednost mirovine od 1. srpnja 2023. povećana za 8,42 %, <https://www.mirovinsko.hr/hr/najveca-stop-a-uskladjivanja-mirovina-od-1-sijec-nja-1999-aktualna-vrijednost-mirovine-od-1-srpnja-2023-povecana-za-8-42/3007>, pristupljeno 19. prosinca 2023.
5. Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje, Obvezno mirovinsko osiguranje na temelju generacijske solidarnosti – I. stup, Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje, Zagreb, 2020., <https://www.mirovinsko.hr/hr/pregled-prava/28>, pristupljeno 19. prosinca 2023.
6. Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje, Povijesni pregled, <https://www.mirovinsko.hr/hr/povijesni-pregled/38>, pristupljeno 20. studenog 2023.
7. Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje, Statističke informacije Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje, broj 2/2023., ožujak 2023, <https://www.mirovinsko.hr/UserDocsImages/statistika/statistickeinformacije/2023/2/Statisticke-informacije-HZ-MO-a-2-2023-ozujak-2023.pdf?vel=13931903>, pristupljeno 7. prosinca 2023.
8. Knežević, Igor, Hrvatska ima najnižu zamjensku stopu u Europi, <https://www.suh.hr/naslovna/hrvatska-ima-najnizu-zamjensku-stopu-u-europi/>, pristupljeno 19. prosinca 2023.

9. Milidrag Šmid, Jagoda, Reforma mirovinskog sustava u Republici Hrvatskoj, <https://socijalno-partnerstvo.hr/wp-content/uploads/2013/04/Izvj%C5%A1taj-Reforma-mirovinskog-sustava-u-Republici-Hrvatskoj.pdf>, pristupljeno 21. studenog 2023.
10. Raiffeisen istraživanja, Prošlost, sadašnjost i budućnost mirovinskog sustava u RH, Raiffeisen banka, Zagreb, 2014., <https://www.rm.f.hr/UserDocsImages/dokumenti/Pro-slost,%20sadasnjost%20i%20buducnost%20mirovinskoga%20sustava%20u%20RH.pdf>, pristupljeno 21. studenog 2023.
11. Štimac, Dubravko, Obvezni mirovinski fondovi u Hrvatskoj – prvih 10 godina; u: Bejaković, Predrag i suradnici, Analiza mirovinskog sustava, <https://www.ijf.hr/files/file/tomasIzdanja/e-knjige/AnalizaMirovinskogSustava.pdf>, pristupljeno 20. studenog 2023.
12. Udruga društava za upravljanje mirovinskim fondovima i mirovinskih osiguravajućih društava. Što su obvezni mirovinski fondovi i zašto štedite cijeli radni vijek u drugom stupu?, <https://www.mirovinskifondovi.hr/vijesti/sto-su-obvezni-mirovinski-fondovi-i-zasto-stedite-cijeli-radni-vijek-u-drugom-stupu/>, pristupljeno 30. studenog 2023.

MANDATORY PENSION INSURANCE BASED ON GENERATIONAL SOLIDARITY

Abstract

The paper analyses mandatory pension insurance based on generational solidarity. It is the oldest form of insurance in the Republic of Croatia, also known as the first pillar of pension insurance. This insurance is mandatory, and every insured person must be insured in this type of insurance. This pillar of insurance provides insured persons with different rights, such as the right to different types of pensions, the right to professional rehabilitation, the right to compensation for physical damage, etc. The Republic of Croatia uses a points system for calculating the amount of the pension from the first pillar of insurance, which consists of the product of the individual's personal points, the pension factor and the current value of pensions. It is important to point out that the current value of pensions is adjusted every six months, depending on average salaries. Since its implementation until today, mandatory pension insurance based on generational solidarity has undergone numerous changes, which were necessary in order to stop the negative trends in the Croatian pension system. However, the analysis of statistical data showed that specific problems and challenges are still present, which is why new changes in the first pillar of pension insurance are necessary.

Keywords: *pension insurance, first pillar, mandatory insurance, intergenerational solidarity, Republic of Croatia*